

Via Boekarest naar Lissabon?

De intrede van Bulgarije en Roemenië

op de Europese arbeidsmarkt

Eef Stevens

2-2007

WSE Report

Steunpunt Werk en Sociale Economie
Parkstraat 45 bus 5303 – 3000 Leuven
T:32(0)16 32 32 39 F:32(0)16 32 32 40
steunpuntwse@econ.kuleuven.be
www.steunpuntwse.be

Stevens, Eef

Via Boekarest naar Lissabon? De intrede van Bulgarije en Roemenië op de Europese arbeidsmarkt. Eef Stevens – Leuven: Katholieke Universiteit Leuven. Steunpunt Werk en Sociale Economie, 2007, 23 p.

ISBN: 97 890-8873-002-3

Copyright (2007)

Steunpunt Werk en Sociale Economie
Parkstraat 45 bus 5303 – B-3000 Leuven
T:32(0)16 32 32 39 - F:32(0)16 32 32 40
steunpuntwse@econ.kuleuven.be
www.steunpuntwse.be

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this report may be reproduced in any form, by mimeograph, film or any other means, without permission in writing from the publisher.

Inhoudsopgave

Inleiding	1
1. Bulgarije en Roemenië: landen in transitie.....	2
1.1 Globale schets van de Bulgaarse en Roemeense arbeidsmarkt	2
1.2 Economische schets van Bulgarije en Roemenië	3
2. Op de arbeidsmarkt	4
2.1 Bevolking	4
2.2 Werkzaamheid.....	7
3. Langs de arbeidsmarkt	12
4. Lissabondoelstellingen met betrekking tot het onderwijsniveau.....	16
5. Is Oost-Europa het noorden kwijt?	19
Bibliografie	20

Inleiding

Op 1 januari 2007 traden de Oost-Europese landen Bulgarije en Roemenië toe tot de Europese Unie. Hierdoor staat de EU-teller op 27 lidstaten. In deze nota staat vooral het arbeidsmarktgebeuren van de nieuwe lidstaten centraal en meer bepaald de invloed ervan op de Europese monitoring die voornamelijk in het teken staat van de doelstellingen zoals vooropgesteld op de Europese top van Lissabon.

Toen in 2004 tien nieuwe lidstaten toetraden, had dit een grote impact op het Europese scorebord. Ook de positie van Vlaanderen en België in Europa wijzigde. Uit de toen uitgevoerde analyse in het WAV-rapport 'Via Warschau naar Lissabon. Een verkenning van de arbeidsmarkt(en) in de nieuwe lidstaten van de Europese Unie'¹ bleek dat een omweg via Warschau nodig zou zijn teneinde Lissabon te bereiken. Polen bleek immers door haar grote inwonersaantal een niet geringe invloed uit te oefenen op de Europese scores voor de Lissabondoelstellingen. De verwelcoming van Roemenië en Bulgarije leidt allicht tot minder grote verschuivingen in de Europese rangschikking. Toch is het belangrijk na te gaan hoe deze nieuwe lidstaten zich positioneren in Europa en waar ze opvallende gelijkenissen en verschillen vertonen met andere landen. Moet ook Boekarest een halte worden op de weg naar Lissabon?

Alvorens te kijken naar wat zich op de arbeidsmarkt afspeelt, wordt in een eerste paragraaf kort de beleids- en economische context geschetst, dit onder meer aan de hand van het bruto binnenlands product. Vervolgens wordt nagegaan of het profiel van de Bulgaarse en Roemeense bevolking al dan niet overeenstemt met dat van de andere lidstaten. Nadien wordt ingezoomd op de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar) en meer bepaald op dat deel van de bevolking dat een job uitoefent. Daarna wordt gekeken naar diegenen die zich langs de arbeidsmarkt bewegen: de werklozen en de niet-beroepsactieven. Tot slot gaat de aandacht uit naar het onderwijsniveau van de nieuwe EU-burgers en hun scores op een aantal Lissabondoelstellingen hieromtrent.

Europa wordt in deze nota als geheel (EU-27) vergeleken met een aantal groepen. EU-15 omvat de volgende vijftien lidstaten: België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Spanje, het Verenigd Koninkrijk en Zweden. EU-10 omvat de lidstaten die in 2004 toetraden, namelijk Cyprus, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Slovenië, Slowakije en Tsjechië. Deze groepen worden vergeleken met de toetreders van 2007 zijnde Bulgarije en Roemenië.

---

¹ U kan het volledige rapport downloaden via de website www.steunpuntwse.be, Publicaties, WAV-rapporten, 2004.

1. Bulgarije en Roemenië: landen in transitie

Bulgarije en Roemenië kenden, zoals vele andere Oost- en Centraal-Europese landen, decennialang een communistisch bewind met een centrale beleidsvoering. In de jaren negentig kwamen ze hieruit los en werd gestart met een transitie naar een vrijemarkteconomie. Die transitie waarin vooral gezocht werd naar de tot dan toe ontbrekende sociale zekerheid verliep niet geheel vlekkeloos. Ze werd gekenmerkt door massale privatisering en daaruitvolgende collectieve ontslagen. Verschillende maatregelen op het vlak van werkloosheid en activering trachtten deze evoluties op te vangen en slaagden daarin met wisselend succes.

1.1 Globale schets van de Bulgaarse en Roemeense arbeidsmarkt

De Bulgaarse arbeidsmarkt kenmerkt zich vooralsnog door een te trage economische groei en door een moeizame transitie naar de vrijemarkteconomie. De lage arbeidsproductiviteit, de beperkte mate van flexibiliteit en het hoge aandeel werkenden in kleine bedrijven waar de lonen erg laag liggen, bemoeilijken de situatie verder. En ook de nood aan technologische innovaties en nieuwe investeringen dient zich aan in Bulgarije. Een belastingsvermindering voor bedrijven voorzien in 2007 zou internationale bedrijven moeten lokken en tegelijk de lokale economie moeten aantrekken. Die lokale economieën staan trouwens centraal in het Bulgaarse arbeidsmarktbeleid waarbij ernaar gestreefd wordt hun competitiviteit op te krikken zodat ze vlot kunnen functioneren in een Europese context.

Een ander pijnpunt is de sociale zekerheid die in Bulgarije nog niet op punt staat. De transitie naar een vrijemarkteconomie en de toenemende privatisering betekenden voor vele werknemers dat hun seizoens- of tijdelijke contract niet werd verlengd. Omdat een nieuwe job moeilijk te vinden is en omdat de werkloosheidsuitkeringen bijzonder laag zijn, raken vele werklozen gedemotiveerd. De bemiddelingsdiensten, die vooralsnog te beperkt uitgebouwd zijn, hebben het moeilijk om deze gedemotiveerde werklozen te activeren. Het toekomstige arbeidsmarktbeleid zal dan ook moeten streven naar een verdere uitbouw van de Bulgaarse bemiddelingsinstanties waarbij vooral een vlotte overgang van de ene naar de andere job zonder een periode van werkloosheid – en het daaraan verbonden risico tot demotivatie – centraal staat. Ook een beter uitgebouwd stelsel van levenslang leren zou gedemotiveerde en ongeschoolde werkzoekenden en niet-beroepsactieven kunnen stimuleren om een job te zoeken en vinden.

Een andere uitdaging voor het Bulgaarse arbeidsmarktbeleid is de toenemende vergrijzing van de beroepsbevolking. Deze doet zich in Bulgarije sterker gelden dan gemiddeld in EU-27 (zie ook paragraaf 2.1) en zal de sociale zekerheid in de toekomst zeker verder belasten. Het centrale agendapunt in Bulgarije zal dan ook moeten gevormd worden door een verdere omschakeling naar een economie waarbij flexibiliteit én sociale bescherming de krachtlijnen uitmaken. Net als Roemenië wordt hierbij voorbeeld genomen aan de andere lidstaten (Loukanova, 2006).

Roemenië pakte in een eerste fase van de transitie naar een vrijemarkteconomie haar strenge arbeidsmarkt wetgeving – waaronder zelfs mobiliteit tussen twee overheidsbedrijven niet was toegestaan – aan. Een van de voornaamste gevolgen van de versoepeling bestond uit de formele ontmanteling van collectieve landbouwbedrijven en de daarop volgende terugkeer van de traditionele Roemeense familieboerderijen die voorafgaand aan het communisme alomtegenwoordig waren. Anno 2005 telt Roemenië dan ook een groot aandeel zelfstandigen en meewerkende gezinsleden. Maar liefst 19% van de Roemenen werkt als zelfstandige. Bovendien wordt er ook een bijzonder hoog aandeel meewerkende gezinsleden geteld (13,1%). In EU-27 gaat het daarentegen om respectievelijk 14,6% zelfstandigen en amper 2% meewerkende gezinsleden.

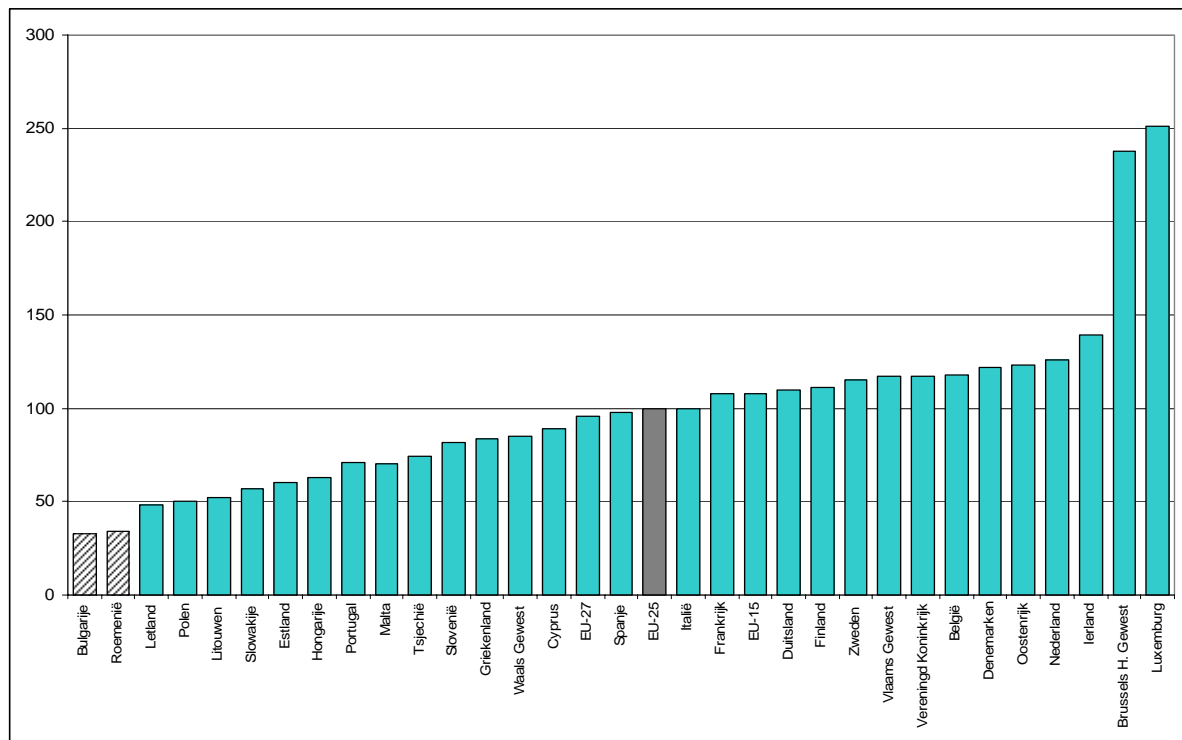
Verder blijkt dat nergens anders in Europa het aandeel werkenden in de landbouwsector hoger is dan in Roemenië: maar liefst 28,8% van de 15-64-jarige Roemenen werkt in de landbouwsector. Deze cijfers leiden tot de veronderstelling dat een groot aandeel Roemenen een eigen bedrijf start om te ontsnappen aan de werkloosheid en vaak ook om te voorzien in de eigen elementaire behoeften (Steunpunt WAV & ESF-Agentschap Vlaanderen, 2004). Dergelijk ondernemerschap uit noodzaak komt vaak voor in landen met een zwakke economische ontwikkeling, met een economie die weinig afhankelijk is van internationale handel en met een beperkte sociale zekerheid, allemaal kenmerken die zich manifesteren in Roemenië. Andere landen waar dergelijk patroon zichtbaar is, zijn Griekenland, Polen en in mindere mate Portugal.

Voorts werden tijdens de afgelopen jaren de systemen van werkloosheids- en pensioenuitkeringen in Roemenië fundamenteel geherstructureerd, zij het aanvankelijk op een weinig succesvolle manier omdat de uitkeringen niet of weinig gekoppeld werden aan geleverde bijdragen. Hierdoor vergrootte het aantal gevallen van misbruik en zakte de effectieve uittredeleeftijd in de jaren negentig tot 48 jaar. De laatste jaren werden dan ook grondige hervormingen van beide stelsels doorgevoerd waarbij vooral een koppeling met geleverde bijdragen centraal stond. Het bedrag van de werkloosheidsuitkering ging naar omlaag om zo misbruik tegen te gaan en in de veronderstelling dat de meeste Roemenen via de vele familieboerderijen zelfvoorzienend zijn en sowieso een terugvalbasis hebben. Echter, de activeringsmaatregelen en de hervormingen in de sociale zekerheid leverden niet de gewenste resultaten op. De daling van de werkloosheid ging niet gepaard met een stijging van de werkzaamheid, maar integendeel met een toename van niet-beroepsactiviteit en informele arbeid. Het meest recente arbeidsmarktbeleid in Roemenië erkent deze problemen en probeert ze aan te pakken (Ghinararu, 2006).

1.2 Economische schets van Bulgarije en Roemenië

De globale economische stand van zaken in Roemenië en Bulgarije kan onder meer uitgedrukt worden aan de hand van het Bruto Binnenlands Product (BBP) per capita. Het gaat hierbij om de totale waarde van alle in een land geproduceerde goederen en diensten. Het BBP wordt uitgedrukt in koopkrachtpariteit zodat prijsverschillen tussen de verschillende landen geen invloed hebben en het BBP internationaal vergelijkbaar wordt. Figuur 1 toont de BBP-index anno 2005 waarbij het BBP van EU-27 op 100 wordt gezet. Een land waar de index hoger is dan 100 kenmerkt zich bijgevolg in Europees perspectief door een hoger dan gemiddeld niveau van BBP en vice versa.

Figuur 1 toont dat Bulgarije en Roemenië met een respectievelijke BBP-index van 33 en 34 de hekkensluiters zijn van Europa. Niet toevallig bevinden ook de meeste andere Oost- en Centraal-Europese landen zich in de staart van het Europese peloton. Hun economische activiteit ligt veelal nog ver beneden die van de West- en Noord-Europese lidstaten. De transitie naar een vrijemarkteconomie werpt evenwel stilaan haar vruchten af. Sinds een aantal jaren trekken de Bulgaarse en Roemeense economieën aan. Dit blijkt onder meer uit de groeivoeten van het BBP die de laatste jaren telkens boven het gemiddelde van EU-27 liggen. Tussen 2004 en 2005 steeg het BBP met +5,5 in Bulgarije en met +4,1 in Roemenië wat een sterkere evolutie is dan gemiddeld in EU-27 (+1,7).

Figuur 1. Bruto Binnenlands Product per capita uitgedrukt in koopkrachtpariteit (EU-27; 2005)

Opmerking: het BBP wordt hier uitgedrukt in relatie tot EU-25 waarvan het BBP op 100 wordt vastgesteld. Een BBP-waarde hoger dan 100, betekent dat het BBP in dit land hoger ligt dan gemiddeld in EU-25 en vice versa.

Bron: Eurostat LFS, Studiedienst Vlaamse Regering (Bewerking Steunpunt WSE)

2. Op de arbeidsmarkt

2.1 Bevolking

Door de toetreding van Bulgarije en Roemenië op 1 januari 2007 telt de Europese Unie vandaag 27 lidstaten. De twee nieuwkomers zijn samen goed voor bijna 29,4 miljoen inwoners waarvan het merendeel – ongeveer 21,6 miljoen – de Roemeense nationaliteit heeft. Hierdoor mogen bijna 484 miljoen personen zich lid noemen van de Europese Unie. Duitsland blijft met meer dan 81 miljoen inwoners de grootste Europese lidstaat. Roemenië is de zevende grootste lidstaat wat aantal inwoners betreft; Bulgarije bekleedt de zestiende plaats.

In het licht van de Europese monitoring is het profiel van de bevolking allicht belangrijker dan de omvang ervan. Tabel 1 bekijkt de structuur van de Europese bevolking naar leeftijd, geslacht en onderwijsniveau, drie kenmerken die op de arbeidsmarkt vaak van belang zijn.

Tabel 1. Bevolking naar geslacht, leeftijd en onderwijsniveau (EU-27, EU-15, EU-10, Bulgarije en Roemenië; jaargemiddelde 2005)

	EU-27		EU-15		EU-10		Bulgarije		Roemenië	
	(nx1000)	(%)	(nx1000)	(%)	(nx1000)	(%)	(nx1000)	(%)	(nx1000)	(%)
Totale bevolking	483 935		380 663		73 915		7 747		21 609	
Leeftijd										
0-14 jaar	78 670	16,3	61 622	16,2	12 570	17,0	1 073	13,9	3 405	15,8
15-64 jaar	325 447	67,3	254 040	66,7	51 103	69,1	5 283	68,2	15 021	69,5
65+	79 818	16,5	65 001	17,1	10 242	13,9	1 391	18,0	3 183	14,7
Geslacht (15-64 jaar)										
Mannen	162 195	49,8	126 849	49,9	25 265	49,4	2 614	49,5	7 467	49,7
Vrouwen	163 252	50,2	127 191	50,1	25 838	50,6	2 669	50,5	7 554	50,3
Onderwijsniveau (25-64 jaar)										
Laaggeschoold	80 859	30,7	70 193	33,9	6 348	15,8	1 166	27,5	3 152	26,9
Middengeschoold	123 423	46,9	87 036	42,0	26 983	67,1	2 153	50,9	7 251	62,0
Hooggeschoold	58 978	22,4	49 895	24,1	6 873	17,1	915	21,6	1 295	11,1

EU-27 = (EU-15 + EU-10 + Bulgarije + Roemenië)

EU-15 = België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Spanje, het Verenigd Koninkrijk en Zweden

EU-10 = Cyprus, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Slovenië, Slowakije en Tsjechië.

Bron: Eurostat LFS, FOD Economie – ADSEI, EAK (Bewerking Steunpunt WSE)

De leeftijdsstructuur in tabel 1 toont dat Bulgarije en Roemenië een ietwat verschillend leeftijdsprofiel optekenen. Anno 2005 is 15,8% van de Roemenen jonger dan 15 jaar en is 14,7% ouder dan 65 jaar. Hiermee telt Roemenië dus minder kinderen én minder ouderen dan in de gemiddelde lidstaat. Het aandeel van de bevolking dat op arbeidsleeftijd is (15-64 jaar), ligt er dan ook relatief hoog. In Bulgarije is de situatie anders. Met 13,9% ligt het aandeel kinderen nergens anders in Europa lager dan in Bulgarije. Bovendien combineert Bulgarije dit met een relatief hoog aandeel 65-plussers.

Over de verdeling naar geslacht valt weinig te zeggen: zowel de nieuwe lidstaten van 2007, als EU-10 en EU-15 tellen ongeveer evenveel mannen als vrouwen op arbeidsleeftijd. Gemiddeld in de Europese Unie gaat het om 49,8% mannen en 50,2% vrouwen.

Naar onderwijsniveau sluit Bulgarije min of meer aan bij de Europese gemiddelden. In Roemenië zijn de afwijkingen groter. Maar liefst 62% van de Roemeense bevolking van 25 tot en met 64 jaar is middengeschoold en heeft dus een diploma van het hoger secundair onderwijs op zak. In EU-27 gaat het om slechts 46,9%.

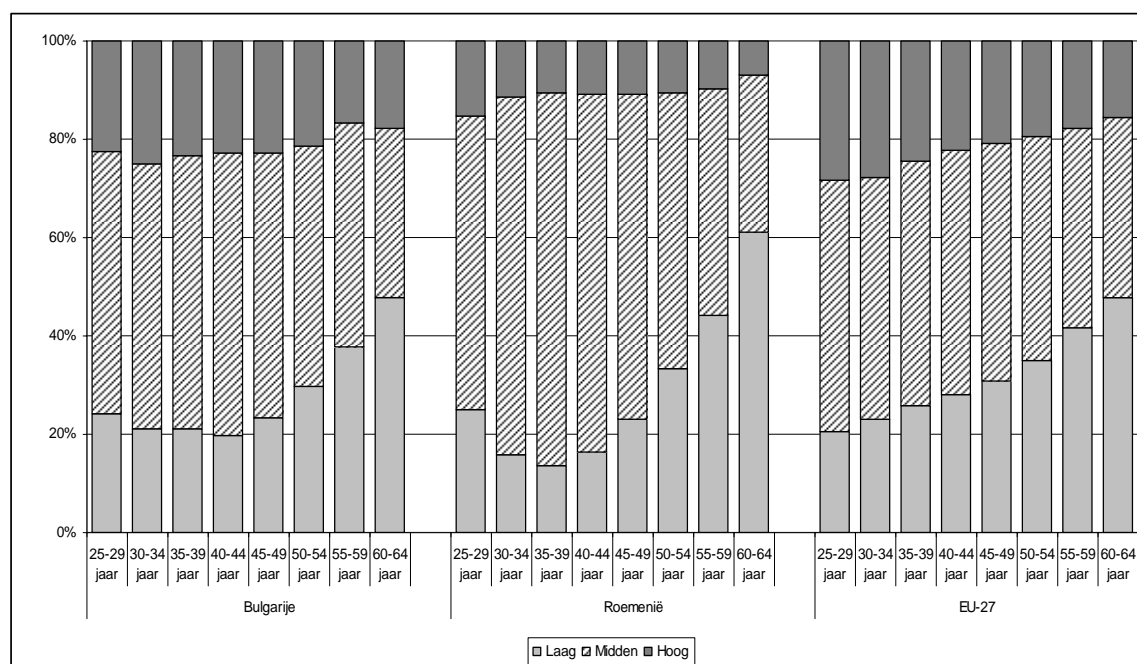
Om meer inzicht te krijgen in de onderwijsstructuur van de bevolking maakt figuur 2 een opsplitsing naar onderwijsniveau en leeftijd. Hieruit blijkt dat in EU-27 de jongere leeftijdsgroepen steeds hoger geschoold zijn dan de oudere. Bij elke opeenvolgende leeftijdsgroep ligt het aandeel midden- en hooggeschoolden hoger en het aandeel laaggeschoolden lager in vergelijking met de voorgaande leeftijdsgroep. Anno 2005 resulteert deze toenemende scholarisatie in een aandeel hooggeschoolden van 28,2% bij de 25-29-jarigen in EU-27 terwijl dit bij de 60-64-jarigen amper 15,5% is. Ook het aandeel personen met een middengeschoold diploma is hoger bij de jongeren (51,3%) dan bij de zestigplussers (36,8%). En omgekeerd blijkt dat het aandeel laaggeschoolden bij de ouderen (47,7%) beduidend hoger ligt dan bij de jongeren (20,5%).

Ook in Bulgarije en Roemenië nam het onderwijsniveau toe, al blijft het aandeel laaggeschoolden er hoger en het aandeel hooggeschoolden er lager dan gemiddeld in EU-27. Bovendien toont figuur 2 dat het aandeel laaggeschoolden in de jongste leeftijdsklassen in beide nieuwe lidstaten terug hoger ligt in vergelijking met de voorgaande leeftijdsgroepen.

Voorals in Roemenië is de afwijking met EU-27 groot. Het aandeel laaggeschoolden bij de zestigplussers is er met 61,1% enorm hoog. De vaststelling dat dit aandeel bij elke jongere generatie – uitgezonderd de twee jongste – lager ligt, is een positieve evolutie. De afname van het aandeel laaggeschoolden over de verschillende leeftijdsgroepen heen gaat echter niet ten gunste van het aandeel hooggeschoolden. Dit aandeel blijft zelfs bij de jongste leeftijdsgroepen bijzonder laag. De democratisering van het Roemeense onderwijs blijkt dus nog niet voltooid. Een hogeschool- of universitair diploma lijkt niet voor iedereen toegankelijk. Globaal genomen is amper 11,1% van de 25- tot en met 64-jarigen hooggeschoold. Nergens anders in Europa is dit aandeel zo laag. Wel steeg vooral het aandeel middengeschoolden: bij de zestigplussers is amper 31,8% middengeschoold terwijl het bij de inwoners tussen 30 en 45 jaar telkens om bijna drie kwart middengeschoolden gaat. Zelfs bij de jongste leeftijdsgroep, waar het aandeel laaggeschoolden terug hoger ligt, blijft het aandeel middengeschoolden met 59,6% erg hoog.

Figuur 2. Onderwijsniveau van de bevolking (25-64 jaar) naar leeftijd (Bulgarije, Roemenië en EU-27; jaargemiddelde 2005)

Bron: Eurostat LFS, FOD Economie – ADSEI, EAK (Bewerking Steunpunt WSE)

2.2 Werkzaamheid

Het verhogen van de werkzaamheidsgraad naar 70% in 2010 is een van de voornaamste doelstellingen die op de Europese top van Lissabon in 2000 werden afgesproken. De werkzaamheidsgraad is het aandeel werkenden in de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar). Tabel 2 toont dat Europa anno 2005 nog ver verwijderd is van dit streefdoel: 63,4% van alle inwoners van 15 tot en met 64 jaar heeft een job. Globaal genomen, bevindt EU-15 zich met een aandeel werkenden van 65,2% dicht bij het Lissabonstreefdoel dan EU-10 met 56,9%. Ook Bulgarije en Roemenië hebben nog een heel eind te gaan met werkzaamheidsgraden van respectievelijk 55,8% en 57,6%.

De toetreding van Bulgarije en Roemenië brengt weinig verschuivingen teweeg in de Europese rangschikking volgens werkzaamheidsgraad bij de 15- tot en met 64-jarigen. De twee nieuwe lidstaten plaatsen zich met hun relatief lage aandelen bij de meeste andere Oost- en Zuid-Europese lidstaten onderaan de rangschikking, waar trouwens ook het Brussels en Waals Gewest gesitueerd moeten worden. De Noord- en West-Europese landen noteren hogere werkzaamheidsgraden. Tabel 2 toont zelfs dat Nederland, Denemarken, het Verenigd Koninkrijk en Zweden de grens van 70% reeds overschreden hebben en dat het in een aantal andere Noord- en West-Europese landen zoals Oostenrijk en Ierland dezelfde richting uitgaat. Het Vlaams Gewest situeert zich met een aandeel werkenden van 64,9% in 2005 in de middenmoot van Europa.

Tussen 2004 en 2005 steeg de werkzaamheidsgraad in EU-27 met 0,7 procentpunt (ppn). EU-15 kende eenzelfde evolutie, terwijl de toename in EU-10 groter (+1,1 ppn) was. In vijf van de 27 lidstaten ging de werkzaamheidsgraad er niet op vooruit en Roemenië valt hier in negatieve zin op: tussen 2004 en 2005 nam de – sowieso al lage – werkzaamheid er af met -1,2 ppn. Alle andere Europese landen konden hun werkzaamheidsniveau behouden of noteerden een toename. In Bulgarije steeg de werkzaamheid aan het gemiddelde EU-tempo van +0,7 ppn.

Tabel 2. Totale bevolking en de werkzaamheidsgraad van de 15-64-jarigen, de vrouwen en de 55-plussers (EU-27; jaargemiddelde 2004-2005)

	Totale bevolking (nx1000)	Werkzaamheidsgraad					
		Totaal (%)	2004-2005 (ppn)	Vrouwen (%)	2004-2005 (ppn)	55-plussers (%)	2004-2005 (ppn)
Vlaams Gewest	6 061	64,9	+0,6	57,8	+1,1	30,7	+1,2
Waals Gewest	3 405	56,1	+1,0	48,4	+1,6	32,3	+1,5
Brussels H. Gewest	1 013	54,8	+0,8	47,9	-0,1	39,8	+3,9
EU-27	483 935	63,4	+0,7	56,0	+0,7	42,3	+1,8
EU-15	380 663	65,2	+0,7	57,4	+0,9	44,1	+1,9
België	10 479	61,1	+0,7	53,8	+1,1	31,9	+1,5
Denemarken	5 396	75,9	-0,1	71,9	-0,1	59,5	-2,3
Duitsland	81 529	65,4	+1,2	59,6	+1,1	45,4	+4,0
Finland	5 224	68,4	+0,1	66,5	+0,3	52,7	+1,7
Frankrijk	59 322	63,1	+0,4	57,6	+0,7	37,9	+0,8
Griekenland	10 657	60,1	+0,5	46,1	+0,6	41,6	+2,1
Ierland	4 149	67,7	+2,1	58,4	+2,6	51,8	+2,2
Italië	58 077	57,6	-0,1	45,3	0,0	31,4	+1,3
Luxemburg	450	63,7	+1,2	53,7	+1,8	31,8	+1,3
Nederland	16 107	73,2	+0,2	66,4	+0,7	46,1	+1,6
Oostenrijk	8 109	68,7	+2,1	62,0	+1,8	31,9	+4,4
Portugal	10 563	67,5	-0,5	61,7	0,0	50,5	+0,3
Spanje	43 142	63,3	+2,4	51,2	+3,2	43,1	+2,1
Verenigd Koninkrijk	58 421	71,7	+0,2	65,9	+0,3	56,9	+0,7
Zweden	9 039	72,5	0,0	70,4	-0,4	69,4	+0,4
EU-10	73 915	56,9	+1,1	50,7	+0,7	33,8	+1,8
Cyprus	727	68,5	-1,0	58,4	-1,4	50,6	-1,1
Estland	1 343	64,9	+1,7	62,9	+2,4	57,8	+4,9
Hongarije	9 932	56,9	+0,3	51,0	+0,5	33,0	+2,5
Letland	2 306	63,3	+1,1	59,3	+1,9	49,5	+3,7
Litouwen	3 424	62,8	+1,4	59,7	+1,8	50,0	+3,9
Malta	402	54,0	+0,3	33,7	+1,8	31,1	-0,4
Polen	38 174	52,8	+1,4	46,8	+0,7	27,2	+1,1
Slovenië	1 999	66,0	+0,3	61,4	+0,1	30,8	+0,6
Slowakije	5 379	57,7	+1,0	50,9	+0,3	30,3	+4,2
Tsjechië	10 229	64,8	+0,7	56,3	+0,2	44,5	+2,0
EU-toetreders 2007							
Bulgarije	7 747	55,8	+0,7	51,7	+0,1	34,7	+1,4
Roemenië	21 609	57,6	-1,2	51,5	-2,0	39,5	+2,4

Bron: Eurostat LFS, FOD Economie – ADSEI, EAK (Bewerking Steunpunt WSE)

Tabel 3 bekijkt de werkzaamheidsgraad meer in detail naar geslacht, leeftijd en onderwijsniveau.

Tabel 3. Werkzaamheidsgraad naar geslacht, leeftijd en onderwijsniveau (EU-27, EU-15, EU-10, Bulgarije en Roemenië; jaargemiddelde 2004-2005)

	EU-27		EU-15		EU-10		Bulgarije		Roemenië	
	(%)	04-05	(%)	04-05	(%)	04-05	(%)	04-05	(%)	04-05
Totaal (15-64 jaar)	63,4	+0,7	65,2	+0,7	56,9	+1,1	55,8	+0,7	57,6	-1,2
Geslacht (15-64 jaar)										
Mannen	70,8	+0,6	72,9	+0,5	63,3	+1,4	60,0	+1,3	63,7	-0,4
Vrouwen	56,0	+0,7	57,4	+0,9	50,7	+0,7	51,7	+0,1	51,5	-2,0
Leeftijd										
15-24 jaar	35,9	+0,2	39,8	+0,3	24,2	+0,7	21,6	-0,6	24,9	-3,1
25-54 jaar	76,9	+0,5	77,8	+0,5	73,8	+1,0	73,0	+0,9	73,3	-1,2
55-64 jaar	42,3	+1,8	44,1	+1,8	33,8	+1,8	34,7	+1,4	39,5	+2,4
Onderwijsniveau (25-64 jaar)										
Laaggeschoold	55,7	+0,5	57,5	+0,5	39,6	+0,3	40,8	-0,4	53,2	+0,7
Middengeschoold	72,6	+0,5	74,6	+0,6	67,3	+0,4	69,9	+1,1	69,6	-2,0
Hooggeschoold	83,9	+0,1	83,9	+0,1	83,9	+0,5	80,9	+0,9	85,1	-0,8

EU-27 = (EU-15 + EU-10 + Bulgarije + Roemenië)

EU-15 = België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Spanje, het Verenigd Koninkrijk en Zweden

EU-10 = Cyprus, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Slovenië, Slowakije en Tsjechië.

Bron: Eurostat LFS, FOD Economie – ADSEI, EAK (Bewerking Steunpunt WSE)

Geslacht

Bij mannen is de werkzaamheid hoger dan bij vrouwen – 70,8% tegenover 56% in EU-27 anno 2005 (tabel 3) – en dit geldt zonder uitzondering in alle Europese lidstaten. Dit verschil wil Europa verkleinen en daartoe stelt het een vrouwelijke werkzaamheidsgraad van 60% voorop tegen 2010. In EU-15 is gemiddeld 57,4% van de vrouwen aan het werk. Hiermee bereikt EU-15 de tussentijdse Europese benchmark, namelijk een aandeel werkende vrouwen van 57% in 2005. In EU-10 is dit verre van het geval. Het verschil tussen de werkzaamheidsgraad van mannen en vrouwen is er weliswaar kleiner, maar de graden situeren zich globaal op een lager niveau. Met slechts de helft van de vrouwen aan het werk, is het streefdoel van 60% nog veraf voor EU-10. Let wel, deze globale cijfers houden geen rekening met nationale verschillen. Zo sluiten 'oude' lidstaten Italië en Griekenland met vrouwelijke werkzaamheidsgraden onder de 50% bijvoorbeeld eerder aan bij EU-10 dan bij de toppers van EU-15. En omgekeerd noteren de Baltische staten met elk zo'n zes op de tien werkende vrouwen behoorlijk betere cijfers dan gemiddeld in EU-10 (tabel 2). In Bulgarije en Roemenië is er evenwel weinig ruimte voor nuancering: met een vrouwelijke werkzaamheidsgraad van nog geen 52% behoren deze lidstaten tot de staart van het Europese peloton.

Zowel de mannen als de vrouwen zagen hun werkzaamheidsgraad toenemen in de periode 2004-2005. In EU-27 ging het bij de mannen om een gemiddelde toename van +0,6 ppn, bij de vrouwen ging het om +0,7 ppn. Nieuwkomer Bulgarije kende bij de mannen een sterkere vooruitgang dan gemiddeld (+1,3 ppn). Bij de vrouwen ging het minder vlot (+0,1 ppn). Wil Bulgarije zich meten met de rest van Europa, dan vergt het opkrikken van de werkzaamheid bij vrouwen bijzondere beleidsaandacht. Toch doet Bulgarije het beter dan buurland Roemenië. Daar daalde de werkzaamheid zowel bij mannen (-0,4 ppn) als bij vrouwen (-2 ppn). In het licht van de

Lissabondoelstellingen zal 'rode lantaarn' Roemenië deze negatieve evoluties dringend moeten ombuigen.

Leeftijd

Niet alleen vrouwen, ook ouderen moeten meer aan het werk worden gezet: tegen 2010 wil Europa dat de helft van alle 55-plussers aan het werk is. Tabel 3 illustreert dat dit streven erg ambitieus is. De Europese burger is immers vooral actief in de leeftijdsfase van 25 tot en met 54 jaar; ervoor en erna zijn er een pak minder werkenden.

Bij de 15-24-jarigen gaat het om een aandeel werkenden van 35,9% in EU-27. Ook hier kan een grote diversiteit tussen de Europese groepen opgemerkt worden. In EU-15 hebben bijna vier op de tien jongeren een job. In EU-10 én in de nieuwe lidstaten van 2007 gaat het om amper een kwart. De Zuid- en Oost-Europese landen wijken met een lage jongerenwerkzaamheid ook hier af van de Noord-Europese landen, waar de werkzaamheid onder de jongeren beduidend hoger ligt.

Van alle 25-54-jarige Europeanen is 76,9% aan het werk. Europa laat zich op dit vlak minder makkelijk indelen volgens windstreek. Zo noteren de Oost-Europese lidstaten Slovenië en Tsjechië gelijkaardige hoge aandelen als Zweden en Nederland. Roemenië en Bulgarije hinken evenwel ook hier achterop. Samen met Polen, Malta en Italië sluiten ze de Europese ranglijst af.

In de oudste leeftijdsklasse zakt de werkzaamheidsgraad in EU-27 naar een niveau van 42,3%. Dit is ver beneden het gewenste niveau van 50%. In EU-15 is gemiddeld 44,1% van de 55-plussers aan het werk. Dit hogere aandeel is vooral te danken aan de Scandinavische landen met Zweden (69,4%) aan kop. Andere EU-15 landen doen het een pak minder goed: in Italië, Luxemburg, België en Oostenrijk schommelt de werkzaamheid van 55-plussers rond 31%. Met een ouderenwerkzaamheid van 39,5% in Roemenië en 34,7% in Bulgarije doen de nieuwe lidstaten het op dit vlak dan ook relatief goed en alvast beter dan gemiddeld in EU-10 (33,8%). Toch blijven ze achter op het EU-27-gemiddelde en zullen er nog veel bijkomende inspanningen geleverd moeten worden, willen ze de Lissabondoelstelling bereiken in 2010.

Tussen 2004 en 2005 evolueerde de werkzaamheidsgraad in elke leeftijdsgroep in positieve zin in EU-27. Vooral bij de 55-plussers ging het in de positieve richting (+1,8 ppn), allicht te verklaren door enerzijds demografische factoren – elke generatie is actiever dan de vorige, waarbij vooral de vrouwelijke werkzaamheid positief evolueert – en anderzijds door de blijvende beleidsaandacht voor ouderen op de arbeidsmarkt. Ook in EU-15 en in EU-10 groeide het aandeel werkenden op alle leeftijden aan. Dit is niet het geval in de twee nieuwe lidstaten van 2007: zowel in Bulgarije als in Roemenië lieten de jongeren een lagere werkzaamheidsgraad noteren in 2005 dan in 2004, en in Roemenië kon ook de middengroep – het meest actieve deel van de bevolking – geen positief resultaat neerzetten (-1,2 ppn).

Onderwijsniveau

Eén van de hefboomen op de arbeidsmarkt is het behaalde onderwijsniveau: hoe hoger geschoold, hoe hoger de werkzaamheidsgraad (tabel 3). Dit geldt zonder uitzondering in alle Europese lidstaten. Om een eventuele vertekening door nog studerende jongeren uit te sluiten, gaat het hier om de leeftijdsgroep van 25 tot en met 64 jaar. In 2005 had 55,7% van de Europese laaggeschoolden – personen met maximaal een diploma lager secundair onderwijs – een baan. In EU-15 ligt dit aandeel met 57,5% een pak hoger dan in EU-10 met 39,6%. Van de nieuwe lidstaten van 2007 sluit Bulgarije met 40,8% eerder aan bij deze laatsten, terwijl Roemenië met een aandeel werkende laaggeschoolden van 53,2% meer het EU-15-gemiddelde benadert.

De middengeschoolde Europeanen noteren anno 2005 een gemiddelde werkzaamheidsgraad van 72,6%. In EU-15 gaat het zelfs om bijna drie kwart van de middengeschoolden, waarbij Malta, Zweden, het Verenigd Koninkrijk en Denemarken met elk circa 80% de beste cijfers optekenen. In EU-10 ligt de werkzaamheidsgraad van middengeschoolden met 67,3% op een relatief laag niveau. Vooral Polen (61,7%) beïnvloedt dit gemiddelde in negatieve zin. Bulgarije en Roemenië blijven met een aandeel werkende middengeschoolden van net geen 70% onder het EU-27-gemiddelde.

Bij de hogeschoolden – met een universitair of hogeschooldiploma – heeft 83,9% een baan. Opvallend is de beperkte variatie tussen de beschouwde Europese groepen: zowel in EU-15 als in EU-10 én de nieuwe lidstaten van 2007 schommelt het aandeel werkende hogeschoolden rond 83%. Bulgarije behoort met een werkzaamheidsgraad van hogeschoolden van 80,9% echter wel tot de minst presterende landen. De hogeschoolde Roemenen zijn vaker werkzaam (85,1%), maar hierbij dient in herinnering gebracht dat slechts een zeer beperkt aandeel van de Roemeense bevolking een hoger diploma heeft.

Tussen 2004 en 2005 steeg het aandeel werkende laag- en middengeschoolden in EU-27 met telkens +0,5 ppn. Bij de hogeschoolden ging het om +0,1 ppn. Toch kan niet elk land een goed rapport voorleggen. In Bulgarije, waar laaggeschoolden het sowieso moeilijk hebben op de arbeidsmarkt, werd een daling van de werkzaamheidsgraad vastgesteld (-0,4 ppn). In Roemenië deed het omgekeerde zich voor: een relatief hoog aandeel werkende laaggeschoolden én een positieve evolutie.

Bij de middengeschoolden laat Roemenië zich dan weer in minder positieve zin opvallen: het aandeel middengeschoolde werkenden ligt er onder het gemiddelde van EU-27 en bovendien werd tussen 2004 en 2005 een daling vastgesteld van -2 ppn. In Bulgarije is de arbeidsmarktpositie van middengeschoolden evenmin rooskleurig, maar er kon wel een positieve trend worden vastgesteld (+1,1 ppn).

Bij de hogeschoolden tot slot plaatst Bulgarije zich bij onder meer Polen, Spanje en Duitsland: het aandeel werkende hogeschoolden ligt er relatief laag, maar er was wel sprake van een toename tussen 2004 en 2005. Roemenië is hier het spiegelbeeld van: een relatief hoge werkzaamheid van hogeschoolden, maar tegelijk ook een negatieve evolutie in de beschouwde periode.

3. Langs de arbeidsmarkt

De vorige paragraaf gaf een beeld van de EU-burgers die zich op de arbeidsmarkt bevinden en een job uitoefenen. In deze paragraaf wordt gekeken naar de personen die zich langs de arbeidsmarkt bewegen. Hierin worden twee groepen onderscheiden: de werklozen (ILO-definitie) en de niet-beroepsactieven. Omdat vrouwen, 55-plussers en laaggeschoolden een specifieke positie innemen inzake werkloosheid en niet-beroepsactiviteit worden deze groepen naast de globale cijfers voor de 15- tot en met 64-jarigen opgenomen in tabel 4.

Tabel 4. Aandeel werklozen in de beroepsbevolking en aandeel niet-beroepsactieven in de bevolking van de 15- tot 64-jarigen, de vrouwen, de 55-plussers en de laaggeschoolden* (EU-27; jaargemiddelde 2005)

(%)	Aandeel werklozen in de beroepsbevolking				Aandeel niet-beroepsactieven in bevolking			
	Totaal	Vrouwen	55+	Laag-geschoold	Totaal	Vrouwen	55+	Laag-geschoold
Vlaams Gewest	5,5	6,3	3,8	7,9	31,4	38,3	68,1	43,2
Waals Gewest	11,9	13,8	4,8	16,1	36,3	43,9	66,1	45,9
Brussels H. Gewest	16,5	16,5	6,5	26,0	34,3	42,7	57,5	43,1
EU-27	9,0	9,8	6,4	10,4	30,3	37,9	54,9	37,8
EU-15	8,3	9,1	6,3	9,6	29,0	36,8	52,9	36,4
België	8,5	9,6	4,4	12,4	33,3	40,5	66,6	44,1
Denemarken	4,9	5,3	5,2	6,5	20,2	24,1	37,2	34,2
Duitsland	11,3	11,0	12,8	19,9	26,2	33,1	48,0	35,3
Finland	8,5	8,7	6,9	10,7	25,3	27,2	43,4	35,1
Frankrijk	9,1	10,1	5,4	11,2	30,5	35,9	60,0	34,7
Griekenland	10,0	15,4	3,8	8,3	33,2	45,5	56,8	37,1
Ierland	4,3	3,8	2,0	6,0	29,2	39,3	47,1	37,8
Italië	7,8	10,1	3,5	7,7	37,5	49,6	67,4	44,0
Luxemburg	4,4	5,8	nb	5,1	33,4	43,0	68,2	34,8
Nederland	4,8	5,1	4,1	5,8	23,1	30,0	51,9	36,8
Oostenrijk	5,1	5,3	2,6	8,6	27,6	34,5	67,2	41,7
Portugal	8,1	9,2	6,2	7,5	26,6	32,1	46,2	22,7
Spanje	9,2	12,2	6,1	9,3	30,3	41,7	54,1	35,3
Verenigd Koninkrijk	4,8	4,3	2,7	5,0	24,7	31,2	41,5	31,8
Zweden	7,9	7,8	4,4	8,5	21,3	23,7	27,4	27,9
EU-10	13,5	14,6	7,6	22,3	34,2	40,6	63,4	49,0
Cyprus	5,4	6,5	3,5	5,5	27,6	37,5	47,6	32,5
Estland	7,2	5,3	nb	nb	30,1	33,5	42,2	42,5
Hongarije	7,2	7,4	3,9	12,4	38,7	44,9	65,7	56,5
Letland	9,0	8,8	8,0	12,9	30,5	34,9	46,2	40,8
Litouwen	8,1	7,8	4,0	14,6	31,7	35,3	48,0	46,1
Malta	7,1	8,8	nb	6,5	42,0	63,1	68,9	49,6
Polen	18,0	19,4	10,8	26,8	35,6	41,9	69,5	49,0
Slovenië	6,6	7,1	3,6	8,7	29,3	33,9	68,1	38,6
Slowakije	16,3	17,2	13,5	49,2	31,1	38,5	65,0	48,2
Tsjechië	8,0	9,9	5,1	24,4	29,6	37,6	53,1	45,5
EU-toetreders 2007								
Bulgarije	10,2	9,9	8,6	17,7	37,9	42,7	62,0	50,4
Roemenië	7,5	6,7	1,9	6,3	37,7	44,8	59,7	43,2

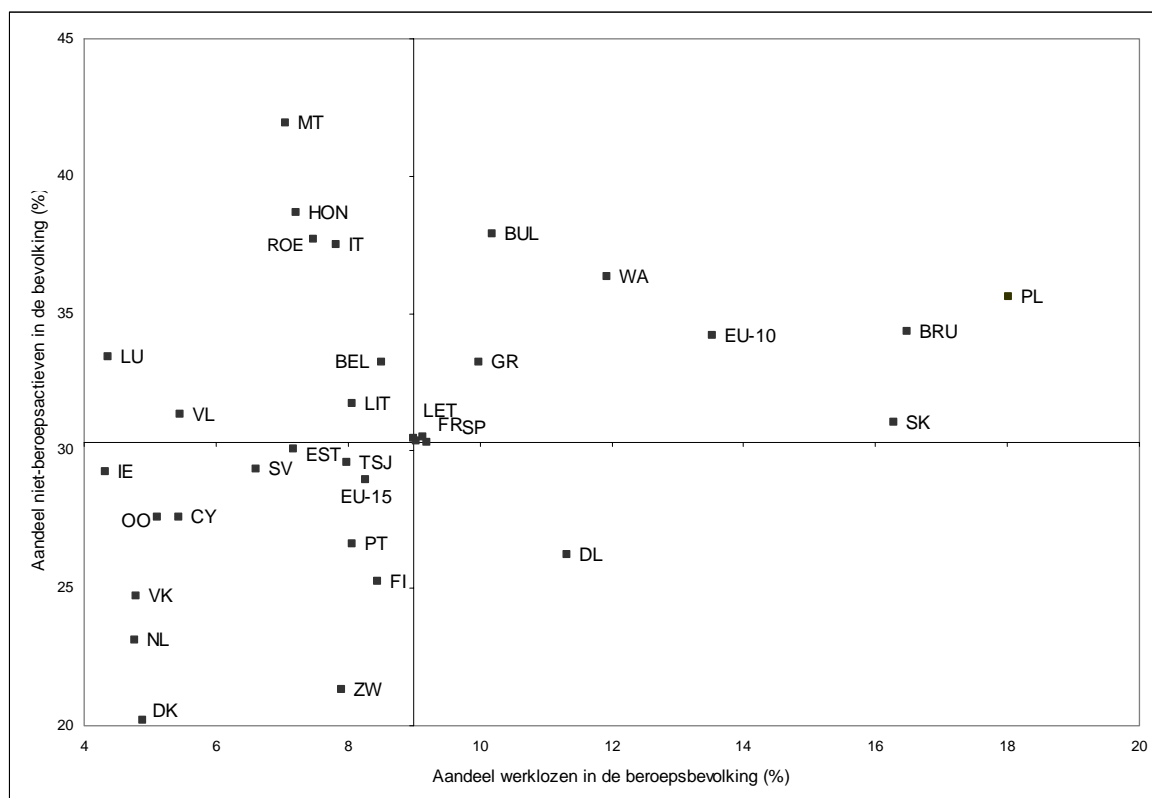
* Bij de laaggeschoolden gaat het om de leeftijdsgroep van 25 tot en met 64 jaar

Bron: Eurostat LFS, FOD Economie – ADSEI, EAK (Bewerking Steunpunt WSE)

Anno 2005 telt Europa in totaal 20,5 miljoen werklozen. Het gaat hier om de werklozen zoals zij worden gedefinieerd door de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO): een ILO-werkloze is iemand die niet werkt, die de afgelopen vier weken actief naar werk heeft gezocht en binnen de twee weken een nieuwe job zou kunnen beginnen. In absolute aantallen telt Roemenië op die manier 700 000 werklozen van 15 tot en met 64 jaar. Dit resulteert in een werkloosheidsgraad, berekend als het aandeel werklozen in de beroepsbevolking, van 7,5%. Hiermee doet Roemenië het beter dan gemiddeld in EU-27 (9%). In het kleinere Bulgarije zijn er 334 000 personen op zoek naar werk. In verhouding tot de beroepsbevolking leidt dit tot een werkloosheidsgraad van 10,2%.

Een lage werkloosheid gaat niet altijd gepaard met een hoge werkzaamheid. Het kan ook zijn dat een groot deel van de bevolking niet actief deelneemt aan de bevolking. In figuur 3 wordt het aandeel werklozen in de beroepsbevolking, de werkloosheidsgraad, op de X-as geplaatst en in verhouding gezet tot het aandeel niet-beroepsactieven in de bevolking. De assen snijden mekaar in de gemiddelde waarden voor EU-27.

Figuur 3. Aandeel werklozen in de beroepsbevolking en aandeel niet-beroepsactieven in de bevolking (15-64 jaar) (EU-27; jaargemiddelde 2005)

Bron: Eurostat LFS, FOD Economie – ADSEI, EAK (Bewerking Steunpunt WSE)

Het aandeel werklozen in Roemenië is relatief laag in Europees perspectief (7,5% tegenover 9%), maar dit wordt niet gecombineerd met een hoog aandeel werkenden (zie tabel 3). Wel blijkt uit figuur 3 en tabel 4 dat maar liefst 37,7% van de Roemeense bevolking op arbeidsleeftijd zich niet aandient op de arbeidsmarkt. Ook in Bulgarije is het aandeel niet-beroepsactieven in de bevolking hoog (37,9%). Anders dan in Roemenië combineert Bulgarije dit met een hoger dan gemiddelde werkloosheid. Figuur 3 toont ook dat het aandeel niet-beroepsactieven in de bevolking, behoudens Malta en Hongarije, nergens hoger is dan in de twee nieuwe lidstaten.

Naar geslacht, leeftijd en onderwijsniveau zijn zowel voor de werkloosheidsgraad als de niet-beroepsactiviteit dezelfde patronen vast te stellen: vrouwen, ouderen en laaggeschoolden zijn vaker werkloos en/of niet-beroepsactief. In tabel 5 wordt een overzicht gegeven.

Tabel 5. Werkloosheidsgraad en aandeel niet-beroepsactieven in de bevolking naar geslacht, leeftijd en onderwijsniveau (EU-25, EU-15, EU-10, Bulgarije en Roemenië; jaargemiddelde 2005)

(%)	EU-27		EU-15		EU-10		Bulgarije		Roemenië	
	WKL	NBA	WKL	NBA	WKL	NBA	WKL	NBA	WKL	NBA
Totaal 15-64 jaar	9,0	30,3	8,3	29,0	13,5	34,2	10,2	37,9	7,5	37,7
Geslacht (15-64 jaar)										
Mannen	8,4	22,7	7,6	21,1	12,7	27,6	10,4	33,0	8,1	30,6
Vrouwen	9,8	37,9	9,1	36,8	14,6	40,6	9,9	42,7	6,7	44,8
Leeftijd										
15-24 jaar	18,7	55,9	16,8	52,2	29,5	65,6	22,3	72,1	20,2	68,8
25-54 jaar	7,9	16,4	7,2	16,1	12,0	16,2	9,0	19,7	6,4	21,8
55-64 jaar	6,4	54,9	6,3	52,9	7,6	63,4	8,6	62,0	1,9	59,7
Onderwijsniveau (25-64 jaar)										
Laaggeschoold	10,4	37,8	9,6	36,4	22,3	49,0	17,7	50,4	6,3	43,2
Middengeschoold	8,1	21,0	7,1	19,7	12,0	23,6	8,2	23,9	6,4	25,6
Hooggeschoold	4,6	12,1	4,6	12,0	4,4	12,2	4,1	15,7	3,1	12,2

* WKL = aandeel werklozen in de beroepsbevolking of werkloosheidsgraad

* NBA = aandeel niet-beroepsactieven in de bevolking

Bron: Eurostat LFS, FOD Economie – ADSEI, EAK (Bewerking Steunpunt WSE)

Geslacht

Voor EU-27 tekenen we in 2005 een werkloosheidsgraad van 9,8% bij de vrouwen en van 8,4% bij de mannen op. Ook in EU-15 en EU-10 liggen de werkloosheidsgraden voor vrouwen hoger. Opvallend is dat in de lidstaten die in 2007 toetraden de verhoudingen anders liggen. Hier zijn het net de vrouwen die minder geconfronteerd worden met werkloosheid. In Bulgarije is het verschil relatief beperkt. De werkloosheidsgraad van de vrouwen bedraagt er 9,9% tegenover 10,4% bij de mannen. In Roemenië is de werkloosheid beperkter, maar het verschil tussen man en vrouw is groter (6,7% bij de vrouwen ten opzichte van 8,1% bij de mannen).

De lage werkloosheid bij de Bulgaarse en Roemeense vrouwen vertaalt zich echter niet in een verhoogde werkzaamheid, maar wel in een hoge niet-beroepsactiviteit. Gemiddeld is maar liefst 44,8% van de Roemeense vrouwen niet-beroepsactief. In Bulgarije gaat het om 42,7%. Deze aandelen liggen erg hoog net zoals in de meeste andere Zuid- en Oost-Europese landen. Maar niet alleen de vrouwen zijn dikwijls niet-beroepsactief. Ook de mannen in Bulgarije en Roemenië bevinden zich erg vaak in de niet-beroepsactiviteit. Zo is een op de drie Bulgaarse mannen op arbeidsleeftijd niet-beroepsactief. Nergens anders in Europa ligt dit aandeel zo hoog. In Roemenië gaat het om 30,6%. Een mogelijke verklaring kan worden gevonden in een combinatie van enerzijds de massale ontslagen als gevolg van de transitie naar de vrijemarkteconomie in beide landen en anderzijds het vooralsnog beperkte sociale opvangnet voor werklozen waardoor vele ontslagen werknemers niet zozeer naar de werkloosheid, maar vooral naar de niet-beroepsactiviteit doorstromen.

Leeftijd

De 15- tot en met 24-jarigen worden het vaakst geconfronteerd met werkloosheid vergeleken met de andere leeftijdsgroepen. Hun gemiddelde werkloosheidsgraad bedraagt in EU-27 18,7%. In EU-15 gaat het om een lager aandeel, in EU-10 om een hoger aandeel, vooral te wijten aan de extreem hoge jongerenwerkloosheid in Polen (36,9%). Het aandeel werkzoekenden bij de Bulgaarse jongeren bedraagt 22,3%. In Roemenië gaat het om 20,2%. De cijfers over de niet-beroepsactiviteit leren daarnaast dat 68,8% van de Roemeense jongeren niet-beroepsactief is; in Bulgarije gaat het om maar liefst 72,1%. Gemiddeld in EU-27 bedraagt het aandeel niet-beroepsactieven bij de 15- tot en met 24-jarigen 55,9%.

Dit betekent dus dat jongeren vaker niet-beroepsactief zijn in Roemenië en Bulgarije dan gemiddeld. Wanneer ze wel beroepsactief zijn en zich dus op de arbeidsmarkt begeven, worden ze bovendien vaker dan gemiddeld geconfronteerd met werkloosheid, getuige hun hoger dan gemiddelde werkloosheidsgraad. Toch hoeft de verhoogde niet-beroepsactiviteit bij jongeren niet problematisch te zijn. Het kan immers impliceren dat vele jongeren nog op de schoolbanken zitten. In het vervolg van deze nota zal evenwel blijken dat het aandeel vroegtijdige schoolverlaters in Roemenië en Bulgarije erg hoog ligt en het aandeel gekwalificeerde jongeren er onder het Europese gemiddelde blijft.

Van de 25- tot en met 54-jarigen zijn de meesten actief op de arbeidsmarkt. De werkloosheid en het aandeel niet-beroepsactieven nemen dan ook lage waarden aan. In EU-27 bedraagt de werkloosheidsgraad van de 25- tot en met 54-jarigen 7,9%. Roemenië gaat onder dit gemiddelde met 6,4% terwijl Bulgarije net iets meer werkzoekenden in deze leeftijdsklasse telt (9%). Ook hier weer is het opvallend dat de niet-beroepsactiviteit in Bulgarije en Roemenië hoger ligt dan gemiddeld. Telkens ongeveer een op de vijf 25-54-jarigen is niet-beroepsactief. In EU-27, EU-15 en EU-10 gaat het telkens om zo'n 16%.

De werkloosheidsgraad van 55-plussers is moeilijk te interpreteren daar de lidstaten vaak op een eigen manier omgaan met oudere werklozen. Globaal bedraagt de ouderenwerkloosheid in EU-27 6,4%. Bij de nieuwkomers hebben de Bulgaarse ouderen een werkloosheidsgraad van 8,6% terwijl de oudere Roemenen amper geconfronteerd worden met werkloosheid (1,9%). Veel sprekender zijn de cijfers van de niet-beroepsactiviteit. Gemiddeld in EU-27 is 54,9% van de 55- tot en met 64-jarigen niet-beroepsactief. Dit gemiddelde verhult een erg grote variatie. Zo telt Polen 69,5% niet-beroepsactieve 55-plussers tegenover amper 27% in Zweden. Met respectievelijke aandelen van 62% en 59,7% plaatsen Bulgarije en Roemenië zich hier dan ook in de middenmoot van Europa.

Onderwijsniveau

Laaggeschoolden kennen een hoger risico op werkloosheid dan hogergeschoolden. In EU-27 is 10,4% van de laaggeschoolden werkloos. Dit aandeel zakt bij de middengeschoolden naar 8,1% om bij de hooggeschoolden nog amper 4,6% te bedragen. In EU-15 zien we hetzelfde patroon, maar liggen de aandelen lager. Ook EU-10 volgt dit patroon, maar de aandelen liggen hoger en bovendien variëren ze sterker over de verschillende onderwijsniveaus. Zo is 22,3% van de laaggeschoolden er werkloos tegenover 12% van de midden- en 4,4% van de hooggeschoolden. In Bulgarije lopen de laaggeschoolden een hoog risico op werkloosheid (17,7%) terwijl de hooggeschoolden relatief weinig werkloosheid kennen (4,1%). In Roemenië bevinden de werkloosheidsgraden zich telkens onder het EU-27-gemiddelde. Laag- en middengeschoolden worden er in dezelfde mate getroffen door werkloosheid (respectievelijk 6,3% en 6,4%) terwijl de weinige hooggeschoolden er nauwelijks werkloos zijn (3,1%).

Laaggeschoolden worden niet alleen vaker dan hogergeschoolden geconfronteerd met werkloosheid, ze bevinden zich ook vaker in de niet-beroepsactiviteit. Gemiddeld in EU-27 is 37,8% van de laaggeschoolden niet-beroepsactief. Bij de midden- en hogergeschoolden ligt dit aandeel telkens lager. In Bulgarije en Roemenië worden, net als in EU-10, hogere aandelen opgemeten. Bij de laaggeschoolden laat Bulgarije zich in negatieve zin opmerken. Behalve in Hongarije is het aandeel niet-beroepsactieve laaggeschoolden nergens hoger dan in Bulgarije (50,4%). Roemenië doet het met 43,2% een stuk beter, maar komt niet in de buurt van de lage aandelen van Zweden (27,9%) en – verrassend – Portugal (22,7%). Bij de middengeschoolden behoren de Bulgaren en Roemenen tot de staart van het Europese peloton met relatief hoge aandelen niet-beroepsactieven. Ook hier weer zijn Zweden en Portugal de beter scorende landen. Zo ook bij de hogergeschoolden. Minder dan een op de tien Zweden en Portugezen zijn hogergeschoold en niet-beroepsactief. Al bij al is de variatie binnen Europa op dit vlak beperkt. Het slechtste resultaat wordt opgemeten in Bulgarije waar 15,7% van de hogergeschoolden niet-beroepsactief is.

4. Lissabondoelstellingen met betrekking tot het onderwijsniveau

Eerder bleek dat hogergeschoolden een hogere werkzaamheidsgraad, een lagere werkloosheidsgraad en een beperkter aandeel niet-beroepsactieven noteren dan laaggeschoolden. Ook Europa erkent dat het behaalde diploma vaak een grote invloed heeft op iemands positie op de arbeidsmarkt en dat het belangrijk is om te investeren in het menselijke kapitaal van haar bevolking. Op de Europese top van Lissabon werd dan ook een aantal doelstellingen met betrekking tot het onderwijsniveau van de bevolking vooropgesteld. Voor de drie voornaamste doelen worden in tabel 6 de resultaten becijferd.

Een eerste Europese doelstelling betreft het aandeel gekwalificeerde jongeren, geoperationaliseerd als het aandeel 20-24-jarigen met minimaal een diploma van het hoger secundair onderwijs. Tegen 2010 wil Europa hier naar een aandeel van 85%. Tabel 6 toont dat gemiddeld 77,3% van alle 20- tot en met 24-jarige EU-burgers minstens een diploma van het hoger secundair onderwijs op zak heeft. In Bulgarije en Roemenië gaat het telkens om zo'n 76%. Dit is lager dan het EU-27-gemiddelde, maar hoger dan gemiddeld in EU-15 waar vooral Portugal, Spanje, Italië en Duitsland minder goede cijfers boeken en omwille van hun grote bevolkingsaantal weegt dit op het EU-15-gemiddelde. In EU-10 ligt het aandeel gekwalificeerde jongeren bijzonder hoog: zij noteren gemiddeld een aandeel van 89,3% gekwalificeerde jongeren, wat vooral te danken is aan hun hoge aandeel middengeschoolden.

Tabel 6. Aandeel gekwalificeerde jongeren (20-24 jaar), aandeel vroegtijdige schoolverlaters (18-24 jaar) en deelname aan opleiding in de referentieperiode van vier weken (25-64 jaar) (EU-27, EU-15, EU-10, Bulgarije en Roemenië; jaargemiddelde 2005)

(%)	Gekwalificeerde jongeren 20-24 jaar	Vroegtijdige schoolverlaters 18-24 jaar	Deelname aan opleiding 25-64 jaar
Vlaams Gewest	85,1	10,7	9,1
Waals Gewest	79,0	14,6	5,8
Brussels H. Gewest	72,5	19,4	12,0
EU-27	77,3	15,6	9,3
EU-15	74,5	17,3	10,6
België	81,8	12,9	8,4
Denemarken	77,1	8,5	27,3
Duitsland	71,5	13,8	7,7
Finland	83,4	9,3	22,5
Frankrijk	82,6	12,6	7,0
Griekenland	84,1	13,3	1,9
Ierland	85,8	12,3	6,9
Italië	73,6	21,9	5,8
Luxemburg	71,0	13,3	8,5
Nederland	75,6	13,6	15,9
Oostenrijk	85,9	9,0	12,9
Portugal	49,0	38,6	4,1
Spanje	61,8	30,8	10,5
Verenigd Koninkrijk	77,7	14,0	21,1
Zweden	85,9	11,7	20,9
EU-10	89,3	nb	5,3
Cyprus	80,4	18,1	5,8
Estland	82,6	14,0	5,9
Hongarije	83,4	12,3	3,9
Letland	79,9	11,9	7,9
Litouwen	87,8	9,2	6,0
Malta	53,7	41,2	5,3
Polen	91,1	5,5	4,8
Slovenië	90,5	4,3	15,3
Slowakije	91,8	5,8	4,6
Tsjechië	91,2	6,4	5,6
EU-toetreders 2007			
Bulgarije	76,5	20,0	1,3
Roemenië	76,0	20,8	1,5

Bron: Eurostat LFS, FOD Economie – ADSEI, EAK (Bewerking Steunpunt WSE)

Een andere aan onderwijs gerelateerde Lissabondoelstelling betreft het verlagen van het aandeel vroegtijdige schoolverlaters oftewel de ongekwalificeerde uitstroom. De integratie van personen met een achterstand op de arbeidsmarkt moet immers beter volgens Europa. Hiertoe behoren ook personen die het onderwijs vroegtijdig verlaten en dus zonder voldoende kwalificaties de arbeidsmarkt betreden. Europa wil dit aandeel vroegtijdige schoolverlaters beperken tot maximaal 10% tegen 2010. Deze benchmark meet het aandeel personen van 18 tot en met 24 jaar dat laaggeschoold is – dus geen diploma hoger secundair onderwijs behaalde – en dat geen opleiding volgde in de referentieperiode van vier weken (voorafgaand aan het moment dat zij werden

bevraagd). Gemiddeld verlaat 15,6% van de 18-24-jarigen in EU-27 vroegtijdig de school. In de nieuwe lidstaten Bulgarije en Roemenië ligt dit aandeel hoger: ongeveer een op de vijf jongeren verlaat het onderwijs vroegtijdig. In EU-15 ligt de ongekwalificeerde uitstroom ook hoger dan het EU-27-gemiddelde, wat vooral te wijten is aan de minder goede scores in de Zuid-Europese lidstaten die de goede resultaten van de Scandinavische landen opheffen. Bij de landen van EU-10 doen vooral Slovenië, Slowakije, Tsjechië en Polen het goed met aandelen die zich reeds beneden de benchmark van 10% bevinden.

Tot slot wil Europa tegen 2010 dat 12,5% van de bevolking van 25 tot en met 64 jaar deelneemt aan opleiding. Hier is nog heel wat werk voor de boeg aangezien anno 2005 slechts 9,3% van alle EU-27-inwoners deelnam aan opleiding. Uit tabel 6 blijkt dat de nieuwe lidstaten allesbehalve gunstige cijfers noteren. In Roemenië gaat het om amper 1,5%; in Bulgarije om 1,3%. De Roemeense beleidsmakers erkennen deze zwakke prestaties en verklaren ze door het erg grote arbeidsaanbod. Werkgevers hebben een grote keuze om hun vacatures in te vullen en zijn hierdoor niet geneigd om te investeren in opleiding. Werkgevers incentives aanreiken om te investeren in opleiding lijkt dan ook weinig zinvol. Het beleid zal zich daarom eerder moeten toespitsen op de potentiële volgers van opleiding zelf via subsidies of opleidingscheques (Ghinararu, 2006). In Bulgarije werden recent ook maatregelen genomen om de povere opleidingsdeelname op te krikken. Naast het faciliteren van de combinatie tussen werk en opleiding wordt ook het analfabetisme van de zwakste groepen, waaronder de Roma-minderheid, aangepakt (Loukanova, 2006).

Evolutie

Globaal in EU-27 gaat het de goede richting uit met de Lissabondoelstellingen voor het onderwijsniveau van de bevolking. De afgelopen jaren steeg het aandeel gekwalificeerde jongeren en de deelname aan opleiding en daalde het aandeel vroegtijdige schoolverlaters. Toch is er geen sprake van reusachtige sprongen voorwaarts en zijn blijvende aandacht en inspanningen nodig, zelfs in die landen waar de benchmark reeds bereikt is.

Zo blijkt uit de cijfers dat het aandeel gekwalificeerde jongeren in EU-27 tussen 2000 en 2005 gemiddeld toenam met 0,8 procentpunten (ppn). Een positieve vaststelling is dat de evolutie veelal gunstiger is in de landen waar het aandeel gekwalificeerde jongeren laag is, terwijl de lidstaten met reeds hoge aandelen op dit vlak hun goed rapport kunnen behouden. De nieuwe lidstaten kunnen echter een minder goed rapport voorleggen. Het aandeel gekwalificeerde jongeren, dat zich in beide landen zoals vastgesteld onder het EU-27-gemiddelde bevindt, stabiliseerde in Roemenië en daalde in Bulgarije in de periode 2000-2005. Deze cijfers lopen parallel met de vaststelling die op basis van figuur 2 werd gemaakt, namelijk dat er bij de jongste leeftijdscohorten terug sprake is van een toename van het aandeel laaggeschoolden.

Het aandeel vroegtijdige schoolverlaters daalde in de periode 2004-2005 met 0,5 ppn in EU-27. In Bulgarije en Roemenië waar het aandeel jongeren dat de schoolbanken verlaat zonder voldoende kwalificaties erg hoog is, kan een veel positievere evolutie worden vastgesteld. Het aandeel vroegtijdige Roemeense schoolverlaters zakte met -2,8 ppn. In Bulgarije ging het om -1,4 ppn. De vooropgestelde benchmark blijft evenwel een vrijwel onhaalbare kaart voor de twee nieuwkomers.

De deelname aan opleiding door de 25-64-jarigen nam in EU-27 in de periode 2003-2005 toe met 1,2 ppn. Vrijwel in elke lidstaat werd een toename vastgesteld. De meeste vooruitgang werd geboekt door Denemarken, waar de deelname aan opleiding sowieso al erg hoog ligt. In Bulgarije en Roemenië bleef, ondanks de groeiende beleidsaandacht, de deelname aan opleiding hangen op haar bijzonder lage niveau.

5. Is Oost-Europa het noorden kwijt?

Globaal in EU-27 geldt dat vrouwen, jongeren, ouderen en laaggeschoolden het moeilijker hebben op de arbeidsmarkt. Deze groepen vinden moeilijker een job – getuige de lagere werkzaamheidsgraden – en worden vaker geconfronteerd met werkloosheid en niet-beroepsactiviteit. Het is niet anders in de nieuwe lidstaten Bulgarije en Roemenië, zij het dat het patroon er vaak in versterkte vorm voorkomt. De vermelde groepen hebben het er doorgaans nog moeilijker dan gemiddeld.

De toetreding van Bulgarije en Roemenië heeft een geringere impact op het Europese scorebord dan de toetreding van de tien nieuwe lidstaten in 2004. Wat de nieuwkomers wel doen, is de algemene indeling van Europa op arbeidsmarktgebied bevestigen: de Oost- en Zuid-Europese lidstaten plaatsen zich met hun veelal zwakke prestaties op vele indicatoren tegenover de Noord- en West-Europese lidstaten. Een omweg via Boekarest is misschien niet de sleutel tot het bereiken van de Lissabondoelstellingen, maar zou wel moeten ingepast worden in de globale route naar Lissabon langs Oost-Europa.

Zowel Bulgarije als Roemenië voelen de nasleep van jarenlang communisme. De omschakeling naar een vrijemarkteconomie verloopt in beide landen veelal moeizaam en gaat gepaard met massale ontslagen ten gevolge van privatisering die niet afdoende opgevangen worden door een sociale zekerheid die nog in haar kinderschoenen staat. De arbeidsmarkten in Bulgarije en Roemenië vertonen dan ook een aantal zwaktes.

Bulgarije kenmerkt zich door een sterk vergrijzende bevolking en bovendien blijkt dat de opvolging niet gegarandeerd is: nergens anders is het aandeel kinderen kleiner dan in Bulgarije. Bovendien zijn er relatief veel 65-plussers. Om de vergrijzing, die in meer of mindere mate ook de andere Europese lidstaten treft, op te vangen, stuurt het beleid aan op een verhoging van de werkzaamheid. Men moet vaker en langer aan het werk zijn en blijven. In Bulgarije heeft dergelijk beleid nog veel werk voor de boeg. Het aandeel werkenden ligt er op alle vlakken erg laag. Bovendien wegen een aantal Europese patronen sterker door op de arbeidsmarkt cijfers: vrouwen, jongeren, ouderen en laaggeschoolden worden er in sterkere mate geconfronteerd met werkloosheid en niet-beroepsactiviteit. Ook bij de indicatoren met betrekking tot het onderwijsniveau van de bevolking – door Europa naar voor geschoven als hefboom op de arbeidsmarkt – scoort Bulgarije niet goed. Het aandeel gekwalificeerde jongeren ligt nog op een relatief goed niveau, net beneden het EU-27-gemiddelde, wat vooral te danken is aan het hoge aandeel 20-24-jarigen met een diploma van het hoger secundair onderwijs. Tegelijk ligt echter het aandeel vroegtijdige schoolverlaters (18-24 jaar) in Bulgarije erg hoog en is er nagenoeg geen sprake van levenslang leren.

In Roemenië is het plaatje eerder atypisch en wordt veelal afgeweken van de Europese gemiddelden, meestal in negatieve zin. Vooreerst blijkt dat Roemenië minder kinderen én minder 65-plussers telt dan gemiddeld. Bijgevolg bevindt een groot aandeel van de Roemenen zich op arbeidsleeftijd, vooral laag- en middengeschoolden. Ze zijn evenwel niet allemaal aan de slag. Integendeel zelfs, de werkzaamheidsgraad in Roemenië ligt op een laag niveau en net als in Bulgarije hebben de klassieke groepen – vrouwen, jongeren, ouderen en laaggeschoolden – het er moeilijker dan gemiddeld in Europa. Wat betreft de streefdoelen die Europa vooropstelt ten aanzien van het onderwijsniveau, presteert Roemenië, net als Bulgarije, niet goed. Dat Roemenië al bij al nog het Europese gemiddelde bereikt wat betreft het aandeel gekwalificeerde jongeren, is te danken aan de vele middengeschoolden onder haar inwoners. Het aandeel hogeschoolden is er daarentegen bijzonder laag. Meer zelfs, in geen enkele andere lidstaat ligt het aandeel inwoners met een hogeschool- of universitair diploma lager. Voorts telt Roemenië, net als Bulgarije, een hoog aandeel vroegtijdige schoolverlaters en is de deelname aan levenslang leren ontzettend laag.

Bibliografie

Ghinararu, C. 2006. **Contribution to the EEO Autumn Review 2006. Flexicurity. Romania.** European Employment Observatory.

Loukanova, P. 2006. **Contribution to the EEO Autumn Review 2006. Flexicurity. Bulgaria.** European Employment Observatory.

Steunpunt WAV & ESF-Agentschap Vlaanderen 2004. **Genderzakboekje 2004. Vrouwelijk ondernemen.** Brussel.

Stevens, E. & Van Gils, S. 2004. **Via Warschau naar Lissabon. Een verkenning van de arbeidsmarkt(en) in de nieuwe lidstaten van de Europese Unie,** WAV-rapport 2004.